

POLICIJOS ORGANIZACIJOS IR VEIKLOS PRINCIPAI

prof. habil. dr. Samuelis Kuklianskis

Ateities 20, Lietuvos teisės akademija, 2057 Vilnius
Telefonas 77 56 51

Spaudai pateikta 1998 m. liepos 17 d.

Santrauka

Straipsnyje nagrinėjami autoriaus suformuluoti policijos organizacijos ir veiklos principai: teisėtumas, centralizacijos ir decentralizacijos koordinavimas, humaniškumas, visuomenės dalyvavimas policijos veikloje, mobilumas, intensyvumas, atsakomybės už padarytus nusikaltimus bei viešosios tvarkos pažeidimus neišvengiamumas, strategijos ir taktikos suderinamumas, mokslo ir technikos diegimas, dinamiškumas ir kontrolė.

Be to, straipsnyje glaustai pateikiami policijos tikslai, kadangi jie tiesiogiai susiję su policijos organizacijos ir veiklos principais.

Policijos organizacijos ir veiklos modelį, pagal kurį buvo suformuluoti straipsnyje dėstomi principai, autorius sukūrė per daugiau nei 45 darbo metus teisėsaugos institucijose, remdamasis Lietuvos ir užsienio valstybių praktika, mokslinė mintimi bei savo moksliniais tyrimais.

Policijos organizacijos ir veiklos principai pateikiami tezių pavidalu, nes autorius nori išsakyti savo nuomonę šiuo klausimu, nesileisdamas į diskusijas.

Be to, straipsnyje minimi tik tie principai, kurie įgauna tam tikrų ypatumų. Tai teisėtumo, centralizacijos ir decentralizacijos, socialinių paslaugų teikimo ir prievartos derinamumo, humaniškumo, visuomenės dalyvavimo policijos veikloje, operatyvumo, mobilumo, intensyvumo, atsakomybės už padarytus nusikaltimus bei viešosios tvarkos pažeidimus neišvengiamumo, strategijos ir taktikos suderinamumo, plataus mokslo ir technikos laimėjimų panaudojimo, dinamiškumo ir vykdymo kontrolės principai.

Teisėtumo principas, teisėtumo metodas bei teisėtumo režimas (tokia įvairi yra teisėtumo samprata) galioja policijos organizacijoje ir veikloje.

Policijos struktūra, darbo organizavimas turi atitikti teisėtumo principą, t.y. jie turi būti taip sutvarkyti, kad teisėtumas būtų užtikrintas [1]. Ne gero ar blogo vadovo įnoriai, o darbo organizavimas, pareigų pasiskirstymas, vidinė kontrolė turi laiduoti policijos veiklos teisėtumą.

Reikėtų užtikrinti, kad vienose rankose (vieno vadovo, vieno padalinio) nebūtų sutelkta operatyvinė ir kvotos (nusikaltimų procesinio tyrimo) veikla. Tai padėtų išvengti neprocesinės operatyvinės informacijos poveikio tardymui. Šis poveikis dažnai esti neigiamas, neretai sankcionuotas įstatymo, pvz., prevencijos, nors mokslinėje teisės literatūroje esama ir kitokių nuomonių šiuo klausimu [2, 3, 4].

Tačiau konkretūs darbo metodai, kad ir kokie jie būtų, turi atitikti teisėtumą, jo dvasią.

Policijos veiklos režimas, jos reglamentacija turėtų užkirsti kelią teisėtumo pažeidimams. Išskiriamus du policijos veiklos pradus – socialinių paslaugų teikimo ir prievartos – svarbu reglamentuoti. Negerai, kai ir teikiant socialines paslaugas, ir naudojant prievartą,

pasirenkamas vienodas darbo stilius. Policijos darbas, kaip minėjome, yra įvairiapusis: tai ir auklėjimas, ir prievarta, ir socialinių paslaugų teikimas. Teisėtumas yra būtinas bet kurioje policijos veiklos srityje, tačiau kiekviena iš jų turi savo ypatumų. Tai ypač pasakytina apie prievartos naudojimą – vargu ar prievartą galima taikyti baltomis pirštinėmis ir dar tikintis, kad jos nesusiteps.

Daug ginčų kelia policijos darbo turinys. Svarstoma, ar policija yra institucija, teikianti socialines paslaugas nukentėjusiesiems nuo nusikaltėlių ir kitų teisės pažeidėjų, ar policija yra prievartos institucija.

Iš tiesų vyrauja du policijos darbo pradai: nemokamų socialinių paslaugų teikimas žmonėms ir prievarta nusikaltėliams bei kitiems teisės pažeidėjams (net teikiant socialines paslaugas nukentėjusiesiems nuo teisės pažeidėjų, prieš teisės pažeidėjus naudojama prievarta). Tikėtina, kad mažėjant nusikalstamumui prievartos policijos darbe mažės ir pirmenybė bus teikiama socialinėms paslaugoms.

Dabartinėmis sąlygomis policijos veikloje derinami socialinių paslaugų nukentėjusiesiems teikimas ir prievartos nusikaltėliams bei kitiems teisės pažeidėjams taikymas¹.

Blogai, kai neskiriama, kada būtina socialinė pagalba, o kada – prievarta. Dar blogiau, jei, kaip milicijos laikais, pasirenkama vienoda taktika ir teikiant socialinę pagalbą, ir naudojant prievartą. Abiem atvejais elgiamasi šiurkščiai.

Policijos darbuotojai turėtų griežtai skirti, kada ir kam teikti socialines paslaugas, o kada naudoti prievartą. Mokslininkai turėtų atriboti socialinę pagalbą nuo prievartos.

Policija paiso tik įstatymų ir kitų teisės normų, savo darbe plačiai diegdama valdymo mokslo, kriminalistikos, kriminologijos, profesinės taktikos, profesinės etikos ir psichologijos rekomendacijas.

Policijos organizacijoje vienas kitą papildyti turėtų du pradai: decentralizacija ir centralizacija. Tai teigdami esame įsitikinę, kad vietinę viešosios tvarkos, žmogaus teisių apsaugą turi užtikrinti teritorinės policijos įstaigos. Tai jų pareiga ir atsakomybė, o pareiga ir atsakomybė turi skatinti vietinę iniciatyvą. Nors Lietuva nedidelė valstybė, tačiau turi nemažai etninių skirtumų, vietinės specifikos (žmonių tarpusavio santykių tradicijos ir pan.). Jį tai reikia atsižvelgti vykdant nusikaltimų prevenciją bei tyrimą, užtikrinant viešąją tvarką. Šį uždavinį geriausiai gali atlikti vietos policijos įstaigos. Tai ir yra, mūsų nuomone, decentralizacijos esmė.

Tačiau nusikalstamumui apskričių, rajonų ribos neegzistuoja. Lietuvoje santykiškai geri keliai, daug susiekimo priemonių, todėl padaugėjo tarprajoninio nusikalstamumo atvejų ir viešosios tvarkos pažeidimų. Tai daugiau centro (ministerijos) ir, žinoma, vietinės policijos rūpestis. Centras turėtų rūpintis svarbiomis visos Lietuvos nusikalstamumo prevencijos problemomis ir, jei tai policijos kompetencija, jų sprendimu. Tai, mūsų nuomone, centralizacijos esmė. Centras taip pat turėtų parengti nusikalstamumo kontrolės ir viešosios tvarkos strategiją, rūpintis vietos policijos įstaigų metodiniu vadovavimu ir darbo kontrole.

Policijos struktūros pagrindu ne deklaratyviai, o faktiškai turi tapti apylinkės nuovada. Ji –artimiausia žmonėms policijos instancija, į ją dažniausiai kreipiamasi socialinės pagalbos ir apsaugos. Įgijusi žmonių pasitikėjimą, policijos nuovada (apylinkės inspektorius) gali sugebėti gauti pačią patikimiausią informaciją apie rengiamą arba padarytą nusikaltimą, apie nusikaltėlius, asmenis, galinčius padaryti nusikaltimą. Viešosios tvarkos, piliečių teisių užtik-

¹ Apie policijos esmę gali būti ir kitokių nuomonių. Pavyzdžiui, policija, panašiai kaip ir kitos institucijos (sveikatos apsaugos, socialinės rūpybos ir darbo), yra viena iš socialinių paslaugų teikimo institucijų. Jos skiriasi tik paslaugų pobūdžiu (pvz., medicinos, darbo užtikrinimo žmonėms paslaugos). Policija teikia teisėsaugos paslaugas. Bet negalima nutylėti, kaip ji jas teikia – prievarta ar geranoriškai. Taip suprantant policijos esmę, lieka neaišku, kas gi užtikrina visuomenės bei valstybės interesus. Juk kai kurie žmonės gali būti nesuinteresuoti policijos veikla (ypač prievartos).

Be to, taip suprantant policijos esmę, pamirštama, kad paprastai policija nagrinėja tokius tarp žmonių kylančius konfliktus, kai viena iš šalių būna nesuinteresuota policijos paslaugomis. O ką kalbėti, jei viena iš konflikto priešasčių yra piktybinis mokesčių vengimas, kyšininkavimas ir pan., kai eiliniai žmonės būna nesuinteresuoti konflikto sprendimu ir policijos veikla.

Galima ir trečia policijos esmės hipotezė: policija – tai socialinių paslaugų institucija, o jos veiklos metodai yra daugialypiai. Iš veiklos metodų išskiriama prievarta, įtikinėjimas, tiesioginė policijos pagalba žmonėms ir pan.

rinimas apylinkės arba nuovados teritorijoje yra svarbiausia inspektoriaus ir nuovados pareigūnų pareiga.

Tačiau nepakanka vien konstatuoti šią tiesą. Reikia skatinti dirbti apylinkės inspektorius bei nuovadų pareigūnus, sutelkti profesionalus (dabar čia daugiausia dirba žemės ūkio specialistai, retai – teisininkai), padidinti jų darbo užmokestį, aprūpinti juos kriminalistikos technika, ryšių, susisiekiimo priemonėmis, tinkamai propaguoti jų darbą.

Negalima tikėtis, jog pagerės nusikaltimų tyrimas, jeigu vietos policija (rajono, apskrities) pati nepažabos nusikalstamumo. Komandiruoti iš centro pareigūnai tik laikinai gali kompensuoti vietos policijos nerangumą ir neprofesionalumą.

Peršasi išvada: faktiškai decentralizuoti nusikaltimų tyrimą (vietos nusikalstamumą turi mokėti sutramdyti vietos policijos institucijos), centrui palikti tik tarprespublikines problemas.

Taigi vietos policijos komisariatuose turėtų dirbti labai kvalifikuoti specialistai, aprūpinti reikiama technika. Manome, kad netikslinga policijos komisariatuose gerai dirbančius profesionalus perkelti į centrą. Geriausia kriminalistikos technika reikėtų aprūpinti ir rajonų komisariatus.

Centras turi tapti tikru policijos proto centru. Ministerijos funkcijos turėtų būti šios:

- bendras vadovavimas;
- rengti kriminogeninės padėties prognozę ir policijos strategiją;
- kaupti kriminalinę ir teisėsaugos informaciją, teikti tokio pobūdžio informacijos paslaugas;
- spręsti rajonų (apskričių) nusikalstamumo ir viešosios tvarkos problemas (tirti rajonų (apskričių) nusikaltimus, vykdyti tokių nusikaltimų prevenciją ir pan.);
- teikti metodinę, organizacinę pagalbą vietos policijos komisariatams (ne dirbti už juos);
- kontroliuoti darbą.

Ministerijoje, be kitų, turi būti mobilus (greitojo reagavimo) operatyvinis padalinys (padaliniai), sugebantis reaguoti į ekstremalius respublikinio pobūdžio rajonų įvykius.

Manome, kad policijos veikla turėtų būti sutelkta savarankiškoje struktūroje, t.y. turėtų būti savarankiška Policijos ministerija. Policijos ministerija turėtų atsiskirti nuo Vidaus reikalų ministerijos. Vidaus reikalų ministerijai irgi užtektų darbo. Jai galėtų būti pavaldi priešgaisrinė apsauga. Vidaus reikalų ministerija galėtų susijungti su Savivaldybių ministerija.

Dabar jau visi sutinka, kad laisvės atėmimo įstaigos, kaip ir visa bausmių vykdymo sistema, turėtų pereiti Teisingumo ministerijos žinion.

Visas alkoholikų, narkomanų ir kitas priverstinio gydymo įstaigas turėtų perimti sveikatos apsaugos žinybos. Šiuo metu sveikatos apsaugos sistemoje veikia psichiatrijos, venerinių ligų ligoninės, kuriose priverstinai gydomi psichikos ligoniai, venerikai.

Reglamentuojant teisinius procesus (Baudžiamojo proceso, Administracinių teisės pažeidimų, Civilinio proceso kodeksai, Policijos įstatymas), ne visus veiklos aspektus ir juo labiau ne visus niuansus galima smulkiai arba vienodai tiksliai numatyti. Čia svarbiausias – žmoniškumo principas. Ši sąvoka taip pat plati. Kad būtų užtikrintas žmoniškumo principas, turi būti reikiamai sutvarkytas darbas. Darbo metodai ir darbo režimas turi būti žmoniški.

Kyla klausimas, kas tai yra žmoniškumas? Kalbant apie žmoniškumą, turima galvoje pagarba žmogui, jo teisėms, gyvybei, sveikatai, orumui.

Žmoniškumo principas, žmoniški metodai policijos veikloje labai svarbu. Policijos santykiai su žmonėmis visų pirma turi būti žmoniški. Ir ne tik teikiant socialines paslaugas, bet ir naudojant prievartą, pagarba žmogui, jo orumui, gyvybei, sveikatai turi būti svarbiausi. Net naudojant prievartą prieš žmones, padariusius sunkius nusikaltimus, žmoniškumo principo turi būti paisoma, nors, suprantama, labai sunku žmoniškai elgtis, pavyzdžiui, su žmogžudžiu.

Visuomenės dalyvavimas policijos veikloje įgyja tam tikrų ypatumų ir į juos reikia atsižvelgti.

Yra dvi policijos veiklos formos – procesinė ir neprocesinė. Procesinė veiklos forma būdinga nusikaltimų tyrimui vykdant administracinę veiklą, o neprocesinė – policijos vykdomai nusikaltimų prevencijai saugant viešąją tvarką. Visuomenės dalyvavimas procesinėje

policijos veikloje labai ribotas; procesinę veiklą gali vykdyti tik procesiniuose įstatymuose išvardyti subjektai – policijos pareigūnai. Visuomenė gali dalyvauti procesinėje veikloje, nesusijusioje su procesinių dokumentų surašymu bei procesinių veiksmų atlikimu, gali padėti, pavyzdžiui, kvotėjui apžiūrėti įvykio vietą (ypač kai reikia patikrinti ir apžiūrėti dideles teritorijas), pranešti apie ieškomus nusikaltėlius, kai kuriais atvejais padėti policijos pareigūnams jėga sulaikyti nusikaltėlius.

Visuomenės dalyvavimas neprocesinėje policijos veikloje nėra ribojamas. Tačiau, mano nuomone, jis turi būti ribojamas, kai būtinas profesionalumas ir kai veikla yra viktiminė. Policija negali rizikuoti žmonių sveikata bei gyvybe ir pavesti jiems darbo, reikalingo profesinių žinių ir įgūdžių (rizikuojama darbo sėkme).

Operatyvumo ir mobilumo principus tikslinga nagrinėti kartu, nes jie glaudžiai susiję. Operatyvumas yra daugiau policijos veiklos, o mobilumas – policijos organizacijos principas. Mobilumo tikslas – užtikrinti veiklos operatyvumą.

Policija turi žaibiškai reaguoti į kiekvieną ruošiamą bei padarytą nusikaltimą, kitą teisės, viešosios tvarkos pažeidimą. Labai negerai, kai į įvykio vietą išvykstama praėjus parai ar daugiau laiko, visai nereaguojama arba reaguojama netinkamai (išgalvojami motyvai, nuslepiamas nusikaltimas ir pan.). Tas pat pasakytina ir apie pavėluotą socialinių paslaugų suteikimą arba prevencinių priemonių įgyvendinimą. Visa policijos veikla (ne tik reakcija į neigiamus reiškinius, bet ir nusikaltimų atskleidimas, baudžiamųjų bylų iškelimas, nusikaltėlių, kitų teisės pažeidėjų sulaikymas) turi būti operatyvi.

Kiekvienas policijos pareigūnas, policijos komisariatas, jo padaliniai nuolat turi būti pasirengę greitai ir iki galo atlikti sunkius ir atsakingus uždavinius. Todėl policijos struktūra turi būti moksliskai pagrįsta, policiją būtina aprūpinti reikiama technika ir ryšių priemonėmis.

Intensyvumas – tai optimalus darbo tempas. Diegiant į policijos veiklą naujus, šiuolaikinius mokslo ir technikos laimėjimus, informatiką, galima paspartinti darbą, užtikrinti, kad kiekvienas darbuotojas dirbtų našiai. Tai tik vienas iš būdų padidinti darbo intensyvumą.

Kitas būdas – darbuotojų profesionalumas. Profesionalo darbas daug našesnis negu neprofesionalo.

Yra dar vienas būdas spartinti policijos darbą – mažinti biurokratinius reikalavimus (ne-reikalingos ataskaitos ir kt.). Dabar, didėjant nusikalstamumui, daugėjant kitų teisės pažeidimų, raginama didinti ir policijos darbuotojų skaičių. Žinoma, žmonių fizinės ir protinės galimybės ribotos. Tačiau, daugėjant darbo, vien didinti darbuotojų skaičių nediegiant kitų darbo intensyvinimo būdų nepakanka. To rezultatas gali būti ekstensyvus darbas.

Reikia nustatyti moksliskai pagrįstus įvairių policijos tarnybų darbo efektyvumo kriterijus ir rodiklius, optimalų policijos pareigūnų darbo krūvį.

Darbo krūvis tiesiogiai priklauso nuo darbo sąlygų. Nustatant policijos darbo krūvį, dėrėtų atsižvelgti į tai, kad, keičiantis darbo sąlygoms, nuolat keisis ir darbo krūvis. Jei darbo sąlygos geros, darbo krūvį galima padidinti, ir, atvirkščiai, jei sąlygos blogos, darbo krūvį reikėtų sumažinti. Čia mokslininkai turi tarti savo svarų žodį: nustatyti darbo sąlygų poveikį darbo krūviui.

Policijos darbo intensyvumas tikriausiai taip pat keisis. Keičiantis policijos tikslams, keisis ir policijos darbo intensyvumo samprata (naujasis Lietuvos baudžiamojo proceso kodeksas, tikėkimės, pakoreguos policijos tikslus).

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, jog atsakomybė už padarytus nusikaltimus ir viešosios tvarkos pažeidimus – teisėsaugos institucijų, visų pirma policijos, veiklos tikslas. Tačiau tą patį galima pasakyti ir apie kai kuriuos kitus policijos organizacijos principus – intensyvumą, mobilumą, žmoniškumą, dinamiškumą ir pan. Reikalas tas, kad visos šios sąvokos, taip pat ir atsakomybė už padarytus nusikaltimus bei viešosios tvarkos pažeidimus, yra daugialypės. Kai kalbame apie atsakomybės už padarytus nusikaltimus ir viešosios tvarkos pažeidimus neišvengiamumą kaip apie principą, turime omeny, kad policijos organizacija ir veikla turi garantuoti atsakomybės neišvengiamumą. Tai galima užtikrinti įgyvendinus kitus policijos veiklos principus (pvz., mobilumo, dinamiškumo, mokslo ir technikos diegimo). Tačiau ir pats atsakomybės neišvengiamumo principas turi savarankišką reikšmę policijos organizacijoje ir veikloje. Vadovaujantis šiuo principu, policijos padaliniai turėtų būti kuriami atsižvelgiant į

nusikaltimų ir viešosios tvarkos pažeidimų rūšis. Pateiksime pavyzdį. Pastaruoju metu labai suvešėjo organizuotas nusikalstamumas. Todėl buvo įkurti įvairaus lygio kovos su organizuotu nusikalstamumu padaliniai. Manyta, kad organizuoto nusikalstamumo pagrindas yra jau anksčiau teistų agresyvių asmenų grupės. Jos sprogdina, žudo ir t.t. Paminėtina, kad organizuotos nusikaltėlių gaujos dažniausiai daro ekonominius nusikaltimus ir kad prie jų prisideda „ramūs“, patys nežudantys, nesprogdinantys, o samdantys „kilerius“ „veikėjai“. Norint veiksmingai kovoti su organizuotu nusikalstamumu, turbūt tikslinga tokius padalinius priskirti ekonominės policijos struktūrai.

Labai svarbus strategijos ir taktikos suderinamumo principas. Juo reikia vadovautis ir organizuojant policijos veiklą. Šio principo esmė ta, kad policijos organizacija ir veikla pirmiausia turi tarnauti policijos strateginiams tikslams – nusikaltimų prevencijai, nusikaltimų tyrimui ir viešajai tvarkai, piliečių teisių ir teisėtų interesų apsaugai užtikrinti. Šiems tikslams pasiekti turi būti sukurta optimali policijos struktūra, tam turi būti nukreipta policijos veikla (žinoma, atsižvelgiant į kitus principus). Tačiau svarbiausiems tikslams įgyvendinti, atsižvelgiant į kriminogeninę padėtį, yra nustatoma veiklos taktika. Būtinai ir struktūros pokyčiai. Čia norėtųsi pabrėžti bent du dalykus.

Pirma, taktiniai poreikiai neturi net trumpai užgožti strategijos arba kirstis su organizacijos ir veiklos strategija. Dar blogiau, kai laikini taktiniai interesai ne tik nustelbia, bet dar ir kenkia strateginiams interesams. Pas mus, pavyzdžiui, kovos su organizuotu nusikalstamumu poreikiai (taktika) užgožė bendros kovos su nusikalstamumu poreikius (strategiją).

Antra, būtina tenkinti bet kurios organizacijos ir veiklos, taip pat ir policijos, taktinius poreikius, tačiau tai turi būti laikini struktūros bei veiklos pokyčiai. Galimi laikini padaliniai, laikina pertvarka ir pan. Bet apie tai turi žinoti ir organizatoriai, ir vykdytojai. Apie tai reikia informuoti kitas valstybės institucijas ir visuomenę.

Policijos veiklos dinamiškumo principas rodo, kad veikla nėra nekintama, sustingusi. Policija turi jautriai reaguoti į besikeičiančią kriminogeninę bei viešąją tvarką. Negalima taikstyti su tuo, kad teisėsaugos institucijos ir policija „pražiopsojo“ agresyvaus organizuoto nusikalstamumo šuolį ir staigią plėtrą; labai negerai, kad policija laiku nepastebėjo sukčiavimo itin stambiu mastu Lietuvos bankuose (keletą metų sukčiai bankuose veikė legaliai, net saugomi teisėsaugos struktūrų). Čia nepradėjo veikti nei policijos veiklos, nei jos struktūros dinamiškumo principas.

Tačiau dinamiškumo principo nereikia sutapatinti su neapgalvotomis, subjektyviomis, nepagrįstomis policijos struktūros bei veiklos permainomis. Dinamiškumas turi turėti objektyvų pagrindą.

Dinamiškumo principas bus išlaikytas tik tada, kai bus operatyviai reaguojama į besikeičiančią kriminogeninę padėtį bei viešosios tvarkos, žmonių teisių pažeidimus, kai policijos veikla bus moksliskai pagrįsta.

Dabar be mokslo ir technikos laimėjimų neapsieina nė viena valdymo, socialinė, pramonės, žemės ūkio ar kuri nors kita žmogaus veiklos sritis. Tai pasakytina ir apie policijos veiklą. Nejmanoma greitai ir gerai iširti nusikaltimo nesinaudojant kriminalistikos technika bei kriminalistikos rekomendacijomis.

Nesiremiant kriminologijos naujovėmis, sunku numatyti kriminogeninės padėties pokyčius.

Tobulinant policijos veiklą bei valdymą, šiais laikais negalima apsieiti be psichologijos, etikos, valdymo mokslo.

Būtų tikslinga policijos sistemoje arba prie Lietuvos teisės akademijos turėti mokslinių padalinių (institucijų), kurie rūpintųsi policijos veiklos ir valdymo moksliniu pagrindimu bei mokslo ir technikos laimėjimų diegimu į policijos veiklą.

Policijos veiklos kontrolės principas įgyja savų ypatumų. Iš esmės tai yra teismo ir prokuroro kontrolė tiriant nusikaltimus. Policiją turi kontroliuoti Seimas bei Valstybės kontrolė.

Anksčiau milicija buvo uždara nekontroliuojama institucija. Ją prižiūrėjo (ribotai) tik prokuroras ir partija. Policija – uždara nekontroliuojama institucija – turi tapti atvira visuomenei ir spaudai, žinoma, išsauganti kvotos ir tardymo bei operatyvinio darbo slaptumą.

Pabaigoje panagrinėkime policijos tikslus, nes jie pabrėžia policijos organizacijos ir veiklos principus. Manau, policijos tikslai yra šie:

1. Nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencija (tiksliau sakant, dalyvavimas prevencijoje). Prevencijos ribos turi būti griežtai apibrėžtos ir įvardintos. Policijos prevencijos dalykas galėtų būti toks:

– užkirsti kelią (užkardyti) ruošiamiems ir policijai žinomiems bei pagal kompetenciją jai priskirtiniems nusikaltimams;

– užkirsti kelią nusikaltimams asmenų, kurių elgesys, gyvenimo būdas rodo, kad jie gali padaryti nusikaltimą arba kitą teisės pažeidimą (tokius asmenis policija turi nustatyti, įrašyti į įskaitą ir stebėti jų elgesį);

– nustatyti priežastis ir aplinkybes, turinčias įtakos nusikaltimams ir kitiems teisės pažeidimams, informuoti apie tai Vyriausybę, tam tikras ministerijas ir žinybas.

Netikslinga, kad policija organizuotų ir vykdytų vadinamųjų nusikalstamumo foninių reiškinių (ne nusikaltimų arba kitokių teisės pažeidimų) prevenciją.

Alkoholizmo, narkomanijos, prostitucijos, nedarbo bei į juos panašių socialinių reiškinių prevenciją turėtų organizuoti ir vykdyti svarbiausios žinybos (socialinių klausimų, sveikatos apsaugos, darbo, švietimo). Ne policijos pareiga yra moralizuoti sunkiai auklėjamus, amoraliai besielgiančius, bet nepažeidžiančius teisės normų paauglius, alkoholikus, narkomanus (jeigu narkotikų įsigijimas nėra baudžiamas), elgetas, neturinčias gyvenamosios vietos, ir kt.

Policija nusikaltimų prevenciją turėtų vykdyti įvairiais lygiais:

– individualiu lygiu – tirti atskirus nusikaltimus, kitus teisės pažeidimus (nustatyti jų priežastis bei sąlygas ir imtis priemonių joms šalinti);

– apibendrinamuoju lygiu – nagrinėti nusikalstamumą apskritai, atskirus nusikaltimų rūšis, jų grupes.

Apibendrinamuoju lygiu gali būti tiriamas nusikalstamumas rajono, apskrities, apygardos ir visos Lietuvos mastu.

Vykdant bendrą nusikalstamumo prevenciją (atskirų nusikaltimų rūšių, jų grupių, ypač Lietuvos mastu), prevencijos priemonių negalima atriboti nuo visos visuomenės socialinio politinio valdymo bei plėtros. Ši nuostata įgyvendinama, teisėsaugos priemonės, programas siejant su socialinės ir ekonominės plėtros programomis.

2. Policijai priskirtinų nusikaltimų tyrimas vadovaujantis baudžiamojo proceso įstatymais.

3. Rengiamų ir padarytų nusikaltimų operatyvinis tyrimas.

4. Viešosios tvarkos (viešo saugumo) užtikrinimas.

Atrodytų, kad ir “viešosios tvarkos užtikrinimo tikslą” reikėtų suskaidyti į atskirus tikslus – piliečių gyvybės, sveikatos, turto, kitų teisių ir interesų gynimas.

Išvados

Pertvarkant Lietuvos policijos organizaciją ir veiklą būtina vadovautis tokiais principais: teisėtumo, centralizacijos ir decentralizacijos koordinavimo, humaniškumo, visuomenės dalyvavimo policijos veikloje, mobilumo, intensyvumo, atsakomybės už padarytus nusikaltimus neišvengiamumo, strategijos ir taktikos suderinamumo, mokslo ir technikos diegimo, dinamiškumo ir kontrolės.

Policijos organizacijos ir veiklos principai tiesiogiai susiję su policijos veiklos tikslais. Svarbiausi policijos veiklos tikslai šie: nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencija; policijai priskirtinų nusikaltimų tyrimas; rengiamų ir padarytų nusikaltimų operatyvinis tyrimas; viešosios tvarkos užtikrinimas.

LITERATŪRA

1. **Lietuvos** policijos reformos metmenys // LR VRM žinios. Ekspres leidinys. – V., 1997.
2. **Klink M., Kordus S.** Kriminalstrategie. Grundlagen polizeilicher Verbrechensbekämpfung. – Stuttgart, München, Hannover, 1986.
3. **Moriyama T.** Policja lokalna w Japonii // Przegląd policyjny. – Szczytno, 1994. – Nr. 1(33).
4. **Misiuk A.** Systemy policyjne na świecie. Dotychczasowe doświadczenia oraz kierunki rozwoju // Przegląd policyjny. – Szczytno, 1996. – Nr. 2(42).

Principles of the Police Organisation and Activities

S. Kuklianskis, Hab. Dr., Prof.

Law Academy of Lithuania

SUMMARY

The article gives the analysis of a number of principles of the police organization and activities worked out by the author. They are the following: legality, coordination of centralization and decentralization, humanity, community participation in police activities, mobility, intensity, inevitable responsibility for crime and public order offences, coordination of strategy and tactics, usage of science and technology, dynamism and control.

The article also presents a short reflection of the police goals because they are directly related to the principles of the police organization and activities.

